

Kévés György

Történeti épületek hasznosítási lehetőségei

Bevezető

Köszönöm a Tudományos Akadémiának és az Urbanisztikai Társaságnak, hogy a sok vihart kavart, a Királyi Várból újabban kitelepítésre ítélt funkciók, vitatható, tervével, a mára már elvetélt Andrassy úti múzeum tengellyel, majd – a ma is aktuális – évek óta a viták kereszt tűzében álló értelmetlen csak pénzt emésztő Városligeti Múzeum-negyed koncepcióval kapcsolatban, Önöknél itt a Tudományos Akadémián mondhatom el véleményemet.

Nyíltan le kell rögzíteni: az értelmetlen Városligeti Múzeum-negyed építési terve (mint évekkel ezelőtt a mára elvetélt Kormányzati-negyed) valószínű a máig megoldatlan pártfinanszírozás érdekében történik!

Királyi Várral kapcsolatos Osztrák Magyar Monarchiától örökölt funkcióját veszített új igény már 1920-ban a Horthy korban aktuálissá vált, hisz megszűnt a Monarchia és a Királyi Vár Hauszmann Alajos tervezett funkciója.

A Vár sorsának rendkívül zavaros, funkcióját kereső előzmények után az 1960-as vári kulturális (múzeumi-negyed) központ koncepció két évtized alatt sok-sok „állami pénzen”, a mi pénzünkön, ugyan „szocialista” nívón, szegényes kivitelben, de vitathatatlanul kulturális célt szolgáló funkciót hozott létre. Lehet ezt az akkori koncepciót ma vitatni, de pestiesen szólva: ma ez van! Ebből az adottságból kell kiindulni, amikor bárki más új helyszíneken, új funkciókon gondolkodik. Például az 1960-as években nagyszabású, (kiváló építész Gulyás Zoltán „tol-lából”) a Vár nyugati oldalán ott ahová legújabban teljesen elhibáztottan és feleslegesen a Nemzeti Galériát tervezik nagyszabású Néprajzi Múzeum pályázati terve készült el, de pénz hiányában akkor semmi sem valósult belőle! A Néprajzi Múzeum ment a Kúriába és ma is ott van cca. 50 év óta!

1950-től a magyar gazdaság és kultúra elmúlt 65 évben – 40 év úgynevezett szocializmus után – 25 év (ahogy egy kiváló mai közgazdász jellemezte), az „új törökök” a „régik KISZ titkárok” kaszinó-ma bróker kapitalizmusa működik Magyarországon és ez meghatározza a kulturális fejlesztések „irányát”.

Mindezért a helyhez az Akadémiához illő gazdasági és kulturális számvetéssel kicsit távolabbról kell indulni : vizsgáljuk meg először az elmúlt 100 év elsősorban gazdasági – politikai hibáit-bűneit (1915-2015), melyek hazánk mai politikai, gazdasági helyzetét meg is meghatározták.

Nézzük az elmúlt 100 évet korszakokra osztva:

I. korszak 1920-tól – 500 év után – újra független Magyarország született. Ennek ellenére 1920-tól 1935-38-ig a politikában és a művészetekben a retrógrád Horthy-barokk uralkodik. A korszakot meghatározó elnevezés a kiváló történésztől Szekfű Gyulától származik. A történész „Három nemzedék” című könyvéből az idézetek (1934) „Néhány év távlatából visszatekintve nem tarthatjuk véletlen dolognak, hogy Trianon után nagyszámmal előállt középületeink a barokk stílus jegyeit hordozzák magukon. A harmadik nemzedéknek Trianon után uralomra jutott korosztálya már magával hozta a másolás és utánzás e megrögzött szokását, de mintha kiválasztásával keble szózatát követte. A Trianon utáni korszak neobarokk építészetének a társadalom neobarokk gondolkodásmódja felelt meg legjobban”.

Ezen szomorú magyar vajúdas ideje alatt más országokban ugyanakkor, például a volt orosz nagyhercegségből 1920-tól függetlenné vált Finnországban elindult az önálló politikai, gazdasági fejlődése, benne a modern építészeté is. A kor világhírű finn építészei Saarinen-ék, Alvar Aalto és társaik, már az 1920-as évek elején új építészetet hoztak létre Finnországban. Lemaradtunk, mert ugyanakkor nálunk Magyarországon: 1920-tól 1935-38-ig politikai vezetéssel a Horthy neobarokk uralkodott, mely súlyosan akadályozta a modern magyar gondolkodást, képzőművészetet és építészetet. Ma már kevesen tudják: 1933-ban még szovjet stílusnak nevezik és akadályozzák az új modern építészetet. Figyelmeztető, mert ezt is politikusok tették. Például a kor kiváló építésze: Rimanóczy Gyula által tervezett Pazaréti modern templom építési engedélyét „szovjet stílusra” hivatkozva az építési engedélyt visszavonták, megvalósulását leállították. Paradox módon: Zdravec püspök intézte el a Vatikánban a templomépítés újramegkezdését. A püspök védte ki a szovjet stílus vádjait: idehaza Esztergomban a hercegprímásnál, mondván ez a „retrográd szellem” az ország tragédiájához vezet.

II. korszak. A II. világháború után 1950-től ismét jön a politikai beavatkozás! Az orosz avantgarde után jön Sztálin és társai által vezényelt szocialista realizmus, nálunk a barokk szocreál, az elhibázott nagyiparosítással, Sztálin-, és Lenin-városokkal. Az 50-es években, romokban heverő Királyi Várat Szíjjártó akkori Kommunista párti építésügyi miniszter teljesen szanálni akarta! Rákosiék: Párt-, Szakszervezet-, és kormányzati-negyedet terveztek a Várba. Az elképzelés ismert!

Ez a koncepció az 1956-os forradalom után elbukik, hasonlóan a 2000-es évek elején a politika által irányított temérdek pénzünkbe kerülő „Kormányzati-negyed” a Nyugati pályaudvarnál. Remélem a Városligeti Múzeum terv is hasonló sorsra jut, de kérdőzöm, ki fogja kifizetni a kormányzati-negyedre, majd a múzeumi-negyedre elherdált nem kevés pénzeket?

III. korszak. Az 1956-os forradalom megbukása után jön ismét a politika a Kádár panel szocializmus. Meghal a szocreál az építészetben, de a képzőművészetekben jön Aczél György elvtárs 3T-je!

IV. korszak. 1990-től a „Rendszerváltásnak” becézett politikai korszak. Első fő bűne: Első sorban politikai céllal a Dunai vízi erőmű, vele a folyó hajózhatóságának és árvízvédelmének elgáncsolása, a magyar műszaki értelmiség háttérbe szorítása. Régóta mondom, mint ismert a magyar építészet is 1920 óta zuhanórepülésben van, az irányítását legtöbbször már nem is építészek végzik. Az állami politikai irányítás kivette a képzett műszaki emberek kezéből a műszaki fejlesztéseket. Lásd sztráda építések. Például: 2000 után a szerzői jognak fittyet hányva pályázat nélkül szinte titokban a FIDESZ-KÖZTI „új állami konzorciuma” Népstadiont frenetikus költségek árán futballarénává alakítják úgy, hogy a tribün alját óriási pénzért beépítik (?), futópályát megszüntetik, és a tetőtérben helyezik el!?

A római, berlini, moszkvai (Luzsnyiki) olimpiai stadionok revitalizációját Európában a futópályák megtartásával a nézőterek lefedésével építették meg. Ez a három stadion elég példa lehet a hazai sajnos műszakilag laikus politikai elit számára, hogy átgondolják felelőtlen tetteiket! Kérdésem: hol akarják az általuk szorgalmazott budapesti olimpiát megrendezni?

Jogilag: hol van Le Corbusiernek a modern építészet egykori tanítványának,

munkatársának Dávid Károly Kossuth-díjas építésznek már a szocializmusban megszerzett szerzői joga? Na hol?

Ezt követően most itt van számunkra az új csemege gumicsont, a tervezett új „Múzeum-negyed” ügye.

Az előzmények után tájékoztatásul elmondom Önöknek: tapasztalt kollégákkal, építészekkel, volt múzeumigazgatókkal, festőkkel, szobrászokkal részt vettünk három évvel ezelőtt az első u.n. helykijelölési pályázatán. A pályázatra az állam a zsüribé urbanistát, városrendezőt nem is jelölt, valószínű úgy gondolták felesleges hisz a helyszín már megvan: a Ligetben. Hihetetlen és elfogadhatatlan, hogy csak a kontraszelektált, törvénytelenül a szakma törpe kisebbségét képviselő MMA-s „bólogató jánosokat” hívják meg zsűroroknak. Ezen előzmények ismeretében úgy döntöttünk, hogy nem vesszük figyelembe a pályázati kiírást, de elkészítettük és bírálatra beadtuk a terveinket, telepítési javaslatainkat, az alábbiak szerint: (pályázatunkat a zsűri bírálatra sem méltatva kizárta) elfeledték az egykori mai elvtársak, hogy a „kommunizmusban” a kizárt pályázatokat bírálták meg a legrésztetesebben, nehogy reklamáció legyen!

Tervünk volt 3évvel ezelőtt.

1. *A Városligetben az 1945-ben megsérült, és lebontott a 19. század második felében épült modern magyar építészet előzményének tekinthető Iparcsarnok, (mint Angliában a Kristálypalota) újraépítendő az eredeti tervek alapján. A Liget világhírű kertészete és a Közlekedési Múzeum az eredeti 19. szd.-i tervek alapján rekonstruálandók!*
2. *A Néprajzi Múzeumot ki kell telepíteni a Kúria épületből a Hild által tervezett Mária Terézia (Kilián) laktanyába, mint erre a célra legalkalmasabb épületbe kell elhelyezni. Közel az Iparművészeti Múzeumhoz és a jó közlekedést biztosító metróállomáshoz.*
3. *A MÚPA-t javasoltuk Zenei központnak. Javaslatunk: (esetleg egy nem giccses új akusztikaig is megfelelő Nemzeti Színház is építhető, ha van rá az Államnak pénze). A Ludwig Múzeum helyén az eredeti építés megbízásával Zenetörténeti gyűjteményt kell kialakítani.*

4. A „Bálnában” Építészeti és Fotómúzeumot kel létrehozni az eredeti holland építész közreműködésével.
5. A Nemzeti Galériát változatlanul (korszerűsítéssel) belső új modern architektúrával régi helyén a Várban kell hagyni! A Műegyetemmel szemben lévő Duna-parton a Nehru park részleges felhasználásával a 20-21. szd. és további fejlesztéseket is magában foglaló modern művészetének múzeumát, benne az új Ludwig gyűjtemény felhasználásával magyar Museum of Modern Art-ot kell építeni szabadtéri szoborparkkal, (például lásd Mario Botta San Franciscói múzeumát). Az új épület koncepcióját és programját Fajó János Kossuth-díjas képzőművésszel, Kassák Lajos utolsó tanítványával, a svájci Max Bill volt barátjával közösen dolgoztuk ki. A programunk alapján az épületre sürgősen nemzetközi építész pályázatot kell kiírni.

Közlekedés. A Duna-parti Múzeumvárost, hazai és nemzetközi hajójáratokkal (két hajóállomással) a Duna-partján elektromos üzemű automata látványvasutat kell építeni.

A látványvasút a MŰPÁ-tól a Bálnáig, azaz az érintett hidak között épüljön meg korszerű parti gyalogsétánnyal együtt.

A HÉV-et, mint ahogy 1991-ben Gerő Balázs építész barátommal az EXPO pályázatunkban javasoltuk, ki kell helyezni a Soroksári útra.

Gazdaságosság. Szegény ország vagyunk! Ne szórjuk a pénzt! A pártok finanszírozását pedig újra ki kell találni. Igen is, fontos szempont a gazdaságosság az új meglévő vagy régi épületek hasznosítása. Az új múzeumok kialakításánál mi éppen ezért számoltunk a régi és új budapesti épület állománnyal (Mária Terézia laktanya, MŰPA, Ludwig Múzeum, Bálna épület)

Parlament előtti tér véglegesítése.

A Parlamenti teret keretező nagy hármast: a Parlament, a Kúria, (Néprajzi Múzeumot áthelyezve) és (a meglévő FM épületbe a Miniszterelnökség áthelyezve). Klasszikus elhelyezés megteremthető, felesleges a politikusokat a városban utaztatni.

Befejezésül köszönöm szíves figyelmüket, és végül engedjék meg, tisztelet a kivételnek, de első sorban mai politikusainknak és társaiknak üzenünk: Anatol France egykori tanítómesterének, 19. század második felében élt francia szerzetes filozófusnak Ernest Renannak örökérvényű szinte biblikus erejű gondolatával, mely így hangzik:

„Egy nemzet tisztessége, becsülete és ítélőképessége az építészetén mérhető le.”